

Representantforslag 18 S

(2016–2017)

fra stortingsrepresentantene Ingvild Kjerkol, Torgeir Micaelsen, Ruth Grung, Freddy de Ruiten og Tove Karoline Knutsen

Dokument 8:18 S (2016–2017)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Ingvild Kjerkol, Torgeir Micaelsen, Ruth Grung, Freddy de Ruiten og Tove Karoline Knutsen om gradvis innføring av tilbud om et enkelt skolemåltid, finansiert og begrunnet som et folkehelseiltak

Til Stortinget

Bakgrunn

Å sørge for at barn spiser sunn mat i løpet av skoledagen er noe av det mest effektive man kan gjøre for norsk folkehelse. Feilernæring, overvekt og livsstilssykdommer er økende blant norske barn og unge. Helseproblemer som mange av de unge vil bære med seg resten av livet. Det gir redusert livskvalitet for dem, og det krever mye ressurser av samfunnet.

Barn av foreldre med vedvarende lav inntekt risikerer i større grad overvekt, fysisk inaktivitet, usunt kosthold og bruk av tobakk og rusmidler.

«I underkant av ni prosent av alle barn under 18 år tilhørte i 2013 en husholdning med vedvarende lavinntekt. Familiens økonomiske situasjon har stor betydning for barns helse og velferd. Barn med innvandrerbakgrunn er sterkt overrepresentert i lavinntektsgruppen.» (Barnehelserapporten, Folkehelseinstituttet 2016.)

De sosiale ulikhetene i helse øker. Inntekt, utdanning og bosted påvirker helsen i stor grad, med store forskjeller i sykdom og levealder. Man vet at universelle tiltak; satsinger som retter seg mot hele befolkningen, virker best for å utjevne forskjeller i helse (Sosial ulikhet i helse, HIOA, 2014). Forslagsstiller-

ne mener fellesskapet må jobbe for å motvirke de økende forskjellene.

Forskningsmiljøer innen sosial ulikhet peker på at mat i skolen vil være et viktig bidrag mot sosiale forskjeller i helse. Videre er det dokumentert at sunn mat øker konsentrasjonen og gir et godt utgangspunkt for læring.

Dagens situasjon

Blant norske 8-åringer har 17 prosent av jentene og 13 prosent av guttene overvekt (inkludert fedme på henholdsvis 3 og 2,3 prosent). Det er ikke lenger en økning i tallene for overvekt hos de yngste, noe som må sies å være en gledelig utvikling. 23 prosent av norske 17-åringer har overvekt (inkludert fedme) (Barnehelserapporten, Folkehelseinstituttet 2016). Overvekt er et alvorlig helseproblem. Det er sannsynlig at mange av dem som er overvektige som barn og unge, vil fortsette å være det i voksen alder, med de helseproblemene det medfører. Disse helseproblemene utgjør også en betydelig kostnad for samfunnet.

Om lag 10 prosent av sjetteklassingene og om lag 25 prosent av elevene på videregående spiser ikke frokost (Hemil 2016). Cirka 10 prosent av barn mellom 8 og 11 år har ikke med seg mat på skolen (Ipsos MMI 2013). Disse tallene er knyttet til sosial ulikhet. Ungdom fra hjem med lav sosioøkonomisk status spiser sjeldnere frokost og frukt og grønt enn ungdom fra hjem med høy sosioøkonomisk status (Folkehelsemeldingen – Mestring og muligheter, 2015).

Helsedirektoratet anbefaler at man har et variert kosthold med mye grønnsaker, frukt og bær, grove kornprodukter, magre meieriprodukter og fisk, begrensede mengder av bearbeidet kjøtt, rødt kjøtt, salt, sukker og mettet fett. Denne anbefalingen gjelder også for skolematen. Mange vil kjenne seg igjen i at

matpakkene som lages hjemme, ikke alltid lever opp til denne standarden.

Gode helsevaner som etableres i ung alder, varer livet ut

Kostholds- og måltidsvaner som etableres tidlig, videreføres oftest senere i livet, skriver Hemil-senteret:

«Etablering av sunne spisevaner hos barn og unge er derfor framhevet som en viktig del av folkehelsearbeidet både i Norge og i andre vestlige land.»

Erfaringene med frukt- og grøntordningen i skolen underbygger dette: Forskning fra Universitetet i Agder viser at elever som får frukt og grønt på skolen, spiser mindre snop og søtsaker. Størst endring ser man hos de elevene som tidligere var storforbrukere av brus og snacks. Gratis skolefrukt gir også varig økt inntak av frukt og grønt hos barn og unge. Elevene etablerer sunnere vaner som de tar med seg videre. Elever som har fått gratis skolefrukt, rapporterer om mindre overvekt åtte år etter at de var med i ordningen enn elever som ikke fikk det samme tilbudet.

I 2014 rapporterte en tredjedel av gutter i sjette klasse at de spiser frukt sjeldnere enn fem ganger i uken. To tredjedeler av guttene i første klasse på videregående skole gjør det samme. Regjeringen Stoltenberg II innførte gratis frukt og grønt i skolen til alle elever på ungdomsskolen. I rapporten Helse og trivsel blant barn og unge vises det til at andelen som spiser frukt og grønt daglig, har gått ned etter at ordningen ble fjernet:

«Fruktspising har imidlertid gått noe ned fra 2010 til 2014, særlig blant de eldste jentene. Reduksjonen i fruktspising henger trolig sammen med at myndighetene i 2014 fjernet skolefruktordningen som gav en gratis frukt daglig til alle elever på ungdomstrinnet.» (Hemil-senteret, UiB. 2016)

I forbindelse med lanseringen av Barnehelserapporten 2016 påpeker Folkehelseinstituttet at det mest effektive er tiltak som gjelder alle, heller enn å rette pekefingeren mot foreldrene og legge skylden der:

«Internasjonal forskning viser at universelle tiltak er viktig. (...) Det som faktisk hjelper er strukturelle virkemidler, som omfordeling av inntekt, prisregulering, fysisk tilrettelegging, lover og regler. Slike

tiltak virker utjevnerende fordi de når og gjelder alle.»

Sunn mat er bra for læring og skolemiljøet

Flere forskningsprosjekter fra blant annet Trøndelag Forskning og Utvikling, Nordisk råd, SINTEF m.fl. peker på de ulike positive effektene av et organisert måltid i løpet av skoledagen: Mat i skolen har både ernæringsmessige og sosiale fordeler. I tillegg ser det ut til å ha positiv effekt for læring.

Rektorer som har innført matordning, svarer på en undersøkelse gjennomført av Skolematens venner at organisert skolemat virker positivt på skolemiljøet. De rapporterer om mer ro og bedre læringsmiljø.

Organisering

Forslagsstillerne mener at en skolematordning som favner alle norske barn, vil ha stor samfunnsmessig nytte. Mange skoler har innført dette allerede: Et enkelt måltid – gjerne brødmat – som tilbys elevene i løpet av skoledagen, i skolens egen regi eller i samarbeid med andre. Det må være stor grad av frihet for kommunene og skolene til å innrette et tilbud om skolemat på en måte som passer den enkelte skole. Om det skal skje før eller i løpet av skoledagen, må også være opp til den enkelte skole eller skoleeier. Det kan være ulike behov, og forholdene kjennes best lokalt.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

forslag:

1. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om hvordan man gradvis kan innføre tilbud om et enkelt skolemåltid for alle alderstrinn, finansiert over Helse- og omsorgsdepartementets budsjett og begrunnet som et folkehelseiltak. Det må pekes på ulike alternativer for finansiering, organisering og innretning av skolemåltidet.
2. Stortinget ber regjeringen igangsette et prøveprosjekt med 50 kommuner som selv ønsker å prøve ut ulike former for skolemåltid, fortrinnsvis organisert som et spleiselag mellom stat og kommune.

22. november 2016

Ingvild Kjerkol

Torgeir Micaelsen

Ruth Grung

Tove Karoline Knutsen

Freddy de Ruiter

